clesiæ adversatur, fideles retrahendo ab obedientia et reverentia superioribus ecclesiasticis debita.

Aliæ, sive superius expressæ, sive non expressæ, sufficienter ubi occurrunt intelligi possunt. Regulas in cunctis censuris recte applicandis sequendas hic exponere non intendimus : res quidem non mediocris esset difficultatis : sed spectat ad doctos quibus non desunt opera longa et erudita, ut videre est apud *Tournely*, in Appendice ad loca theologica, post opus Sex dierum.

Duplici modo notæ theologicæ propositionibus doctrinæ fidei oppositis affigi possunt, ut ostendimus in Tractatu *de vera Ecclesia*, ubi de condemnatione propositionum in globo. Eadem propositio sæpe plures simul meretur notas, et declaratur, v. g., temeraria, scandalosa, falsa, hæretica, etc.

§ III. De auctoritate quæ notas theologicas ferre potest.

Duplex distinguitur censura theologica, scilicet, una doctrinalis et altera judicialis. Censura doctrinalis ea est quæ a viris doctis quidem, sed nullam habentibus auctoritatem divinitus sibi concessam judicandi, fertur : tales sunt censuræ quæ a Facultatibus theologicis, maxime a Facultate Parisiensi, sæpissime latæ sunt. Alii theologi, sive privatim agant, sive collective, propositiones quæ sibi videntur perversæ, aliqua nota similiter afficere possunt. Vis et pondus hujusmodi censurarum pendet a gradu scientiæ et prudentiæ, nec non a numero doctorum qui eis subscribunt.

Censura judicialis ab iis fertur qui divinam habent auctoritatem de fidei doctrina judicandi, videlicet 1° a concilio generali, 2° a summo Pontifice totam Ecclesiam docente, 3° ab episcopis, sive in sua respectiva diœcesi, sive in concilio particulari congregatis, nunquam vero a laicis, nec a simplicibus presbyteris, nec a parochis.

Quam fidem mereantur illæ censuræ, patet ex dictis in Tractatu *de vera Ecclesia*.

CAPUT SEXTUM.

DE SUBJECTO FIDEI.

Duplex distinguitur subjectum fidei, proximum scilicet et remotum.

Subjectum proximum est illa mentis potentia in qua actus fidei eliciuntur : est autem intellectus, *ut patet ex dictis*.

Subjectum remotum est persona fidem habens : de hoc solo subjecto hic agendum est.

Certum est 1° fidem in sola substantia rationali existere posse : patet ex ipsius notione.

Certum est 2° eam non esse in Deo ; quia omnia videt, et nihil credere potest.

Certum est 3° fidem esse in omnibus justis, quia sine fide impossibile est placere Deo.

Certum est 4° eam non existere in infidelibus, cum nomen eorum ex absentia seu carentia fidei oriatur.

Certum est 5° fidem exstitisse in angelis ante confirmationem, et in primis parentibus nostris ante lapsum, siquidem erant justi, Deo grati et ad finem supernaturalem destinati. Hæc apud omnes constant, exceptis paucis olim dicentibus fidem non exstitisse in angelis, propter evidentiam eis affulgentem.

Sed quæritur an fides existat 1° in peccatoribus, 2° in hæreticis, 3° in dæmonibus et damnatis, et 4° in beatis in cœlo et animabus in purgatorio detentis.

ARTICULUS PRIMUS.

AN FIDES EXISTAT IN PECCATORIBUS.

Cum Protestantes teneant fidem esse fiduciam qua unusquisque firmiter credit, peccata sibi non imputari,

sequitur fidem in eorum sententia cum peccato subsistere non posse; contra quos sit

PROPOSITIO.

Fides existere potest in peccatoribus.

Propositio est de fide et probatur Scriptura sacra.

Est de fide, ut pote definita in concilio Trid., sess. 6, can. 28 : « Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, » simul et fidem semper amitti.....; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra.* I Cor. XIII, 2 : *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* S. Jacob. II, 26 : *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est.* Ergo 2°.

Dicendum ergo 1° fidem habitualem esse quidem gratiæ sanctificantis fundamentum et radicem, ac proinde gratiam sanctificantem sine fide existere non posse, sed gratiæ amissionem fidem non destruere, sicut ruina ædificii fundamentum ejus non evertit; 2° virtutem fidei per quodlibet peccatum mortale amitti potuisse et debuisse, sicut alia dona supernaturalia, sed Deum aliter statuisse propter rationes ipsi notas, et probabiliter, ut dicunt *Simonet* et Theologus Pictav., quia misericorditer voluit ut peccator adhuc vivens retinere posset donum quod est fundamentum justitiæ et principium conversionis; 3° fidem gratia sanctificante destitutam, non dici mortuam eo sensu quo moritur homo : quia homo per mortem destruitur in quantum est homo, fides vero non destruitur, sed qualitate sibi extrinseca privatur. Unde S. Jacobus eam non comparat homini mortuo, sed corpori sine spiritu; porro corpus sine spiritu verum est corpus : ergo et fides sine charitate vera est fides.

Diximus *fidem in peccatoribus existere posse,* non vero semper existere; frequenter, e contra, amittitur, et amissa non ita facile recuperatur. Non est dubium quin

peccator actus fidei, cujus habitum amisit, ante justificationem elicere possit et debeat; verum multi volunt, et probabiliter, illum fidei habitum non obtinere vel non recuperare, nisi simul justificationem obtineat.

ARTICULUS SECUNDUS.

AN FIDES EXISTAT IN HÆRETICO.

Hæresis est propositio veritati catholicæ directe et immediate opposita. Nomen sumit a verbo Græco αἱρέω, *eligo,* quia hæreticus inter dogmata revelata et ab Ecclesia proposita quædam eligit, alia vero vel etiam unum rejicit. Si fidem penitus abjuraret, diceretur apostata.

Duplici modo aliquis potest esse hæreticus, videlicet materialiter et formaliter. Ille est hæreticus materialiter, qui bona fide dogma catholicum rejicit, persuasum habens illud non esse revelatum : ille vero est formaliter hæreticus qui, revelatione sufficienter cognita, dogma definitum pertinaciter negat.

Certum est hæresim materialem virtutem fidei non destruere : *id omnes fatentur.* Certum est, e contra, fidem non remanere in apostata. Tota igitur quæstio est an hæreticus formalis veram retineat fidem circa dogmata quæ non rejicit. Affirmant Durandus, Estius et quidam alii; cæteri communissime, post S. Th. 2 2, q. 5, art. 3, negant, cum quibus sit

PROPOSITIO.

Fides in hæretico formali remanere non potest.

Prob. Scriptura sacra, concilio Trident., testimonio S. Aug. et rationibus theologicis.

1° *Scriptura sacra.* I Tim. I, 19, 20 : *Habens fidem et bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragaverunt; ex quibus est Hymenæus et Alexander.* Unde sic : Hymenæus et Alexander naufragaverunt circa fidem : illam igitur amiserunt. Attamen non omnes fidei articulos negabant, sed tantum resurrectionem cor-

porum, ut ex eodem Apostolo, II Tim. II, 17, constat. Ergo 1°.

2° *Concilio Tridentino*, sess. 6, cap. 15, ubi asseritur infidelitate ipsam fidem amitti; at patres concilii ibi per infidelitatem non intelligunt negationem omnium articulorum fidei; satis enim videtur, in contextu, sermonem non esse de non baptizatis, nec de apostatis, sed de hæreticis. Ergo 2°.

3° *Testimonio S. Aug.* qui contra Faustum, l. 17, cap. 3, Manichæos alloquens, hæc habet : « Aperte dicite » non vos credere Christi Evangelio : nam qui in Evan» gelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, » vobis potius quam Evangelio creditis. » Ergo juxta S. Doctorem, qui inter dogmata revelata eligunt, fidem amittunt.

4° *Rationibus theologicis.* 1° Ille divinam non habet fidem qui non credit veritates quas retinet ob verum fidei motivum : at hæreticus non credit, etc., verum enim fidei motivum est summa Dei veracitas; sed hæreticus, qui, revelatione alicujus veritatis sufficienter sibi manifestata, eam tamen pertinaciter rejicit, alias ob veracitatem Dei non admittit, quia veracitas Dei non est magis infallibilis in uno articulo quam in alio. Res clarior fiet exemplo : qui viro gravi plura affirmanti non in omnibus, sed in quibusdam tantum crederet, eo ipso illum argueret mendacii aut erroris, nec velut omnimoda fide dignum haberet, sive illum directe contemneret, sive tantum irrationabiliter ei fidere negaret : ergo *a fortiori*, etc.

2° Vera fides, sicut charitas perfecta, debet esse ex toto corde et super omnia, secundum hæc verba S. Philip. in Act. VIII, 37 : *Si credis ex toto corde, licet;* at fides hæretici non ex toto corde et super omnia, alioquin nullum articulum revelatum et sufficienter ei propositum negaret, sed omnia propter Ecclesiæ definitionem et Dei auctoritatem simplici fiducia æque firmiter crederet : ergo, sicut unicum peccatum mortale charitatem expellit foras, ita et unicus actus fidei oppositus eam destruit, sive ex natura rei, ut plurimi volunt, sive ex voluntario

Dei statuto, ut alii contendunt : ergo, etc. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo. Unde Suarez, Tract. de Fide, disp. 7, sec. 4, n. 2, hanc sententiam exponens, ait : « Est ita » certa conclusio, ut sine errore negari non possit. »

Dices 1° : Hæretici non negant fidem Deo revelanti adhibendam esse, sed arbitrantur articulos quos rejiciunt non fuisse revelatos : ergo verum fidei motivum non abjiciunt, nec ideo amittunt fidem.

R. Distinguo secundam partem antecedentis. Arbitrantur ex insufficientibus motivis articulos quos rejiciunt non fuisse revelatos, *conc.;* ex sufficientibus motivis, *nego ant.* Etenim hæretici ad tantam communiter non deveniunt impietatem, ut negent articulum quem arbitrantur fuisse revelatum, et scienter faciant Deum errori obnoxium vel mendacem; sed contra prudentiæ regulas, ex insufficientibus futilibusque motivis, negant eum locutum esse, aut in tali vel in tali sensu locutum esse; et sæpe rationem negationis ex obscuritate rei propositæ, ex contradictione sibi apparente repetunt, adeo ut propriam rationem vel potius obstinationem auctoritati Ecclesiæ anteponant. Porro qui sic agit, non solum Deo injuriam facit, sed fundamentum fidei evertit. Ergo.

Dices 2° : Sæpe hæretici firmiter adhærent veritatibus quas retinent et arbitrantur revelatas. Ergo.

R. Dist. ant. His veritatibus adhærent ex fide humana, ex facilitate eas credendi acquisita, vel ex alio principio vitiato aut saltem imperfecto, *concedo;* ex virtute fidei divinitus infusa, *nego ant.* Etenim sæpe contingit hæreticos veritatibus quas retinent firmiter aut pertinaciter adhærere; id non inficiamur : negamus tantum eos virtutem fidei supernaturalem retinere, et præsens objectio rationes a nobis allatas non eludit, nec attingit. Qua autem ratione nonnullas veritates credant hæretici explicare non tenemur. Alii dicunt eos credere ex fide humana, quia ex motivis credibilitatis judicant illas veritates fuisse revelatas; alii ex facilitate credendi per actus fidei acquisita, quæ cum virtute infusa non amittitur; alii ex

quodam ad Dei auctoritatem affectu etiam supernaturali, sed non pleno, quo intellectus Deo super omnia et in omnibus subjiciatur, et quo solo vera habetur fides divina. Nos vero naturam istiusmodi hæreticorum adhæsionis definire non intendentes, docemus tantum eos per abjectionem graviter peccaminosam unius dogmatis fidei catholicæ virtutem fidei amittere; si autem ad catholicam fidem redeant, eas veritates, quas retinuerant, vera fide incipiunt de novo credere, quia Deus virtutem fidei in eis infundit.

Ex dictis plurimi concludunt habitum theologiæ in hæretico non remanere; objectum enim formale assensus theologici, inquiunt, est connexio cum veritatibus revelatis : at illas veritates non credit hæreticus ob proprium fidei motivum. Ergo.

Sed ratiocinium istud nos non convincit; quia theologia, licet ex principiis supernaturalibus deducta, conatibus humanis acquiritur, et non est scientia simpliciter supernaturalis : ergo nec habitus ejus, ac proinde, amissa fide supernaturali, remanere posset.

ARTICULUS TERTIUS.

AN FIDES EXISTAT IN DÆMONIBUS ET DAMNATIS.

Durandus et pauci cum illo theologi opinati sunt fidem esse in dæmonibus qui, ex B. Jacob. II, 19, *credunt et contremiscunt*, ac in damnatis qui usque ad mortem eam habuerunt, sicut ex communi opinione remanet in eis character baptismi, ad æternam eorum confusionem.

Verum alii theologi communissime et certe docent fidem supernaturalem proprie dictam in dæmonibus et damnatis non remanere, et sequentibus nituntur argumentis. 1° Fides, ex natura sua, ad beatitudinem æternam præcipue ordinatur; est enim *sperandarum substantia rerum*, ait Apostolus : at dæmones et damnati nihil sperare nec ad beatitudinem æternam tendere possunt. 2° Fides piam supponit affectionem erga Deum, et desiderium

eum credendo honorandi; nihil tale autem est in dæmonibus vel in damnatis. 3° Fides divina existere non potest sine gratia : at neque dæmones neque damnati habent gratiam. Ergo.

Dæmones tamen *credunt et contremiscunt*, sed ex fide improprie dicta, non vero ex fide divina et infusa : sua quippe sagacitate revelationis existentiam cognoscunt, saltem in pluribus articulis, et evidentia victi, credere necessitantur : vellent res ita non esse, v. g., Deum non existere, non esse justum et omnipotentem, eos in æternum non puniturum, etc.; ab his tamen credendis abstinere nequeunt : *credunt* igitur *et contremiscunt*, sed fide dæmoniaca et non fide christiana. Sic et damnati, propter easdem rationes, convictionem quam habuerunt in vita retinere possunt : plurima sibi valde odiosa, ut tormentorum suorum æternitatem, invincibiliter credunt; sed virtutem fidei non habent. Nec valet ratio ex conservatione characteris baptismi deducta, quia character est signaculum in anima impressum per se subsistens : virtus vero fidei ab influxu gratiæ et affectu erga Deum pendet; quibus sublatis, statim evanescit.

ARTICULUS QUARTUS.

AN FIDES REMANEAT IN BEATIS IN CŒLO ET IN ANIMABUS IN PURGATORIO RETENTIS.

Nonnulli antiqui theologi, cum Durando, æstimarunt fidem remanere in beatis in cœlo regnantibus saltem quoad habitum, et probabiliter quoad actum. Sed alii generaliter negant de actu, et communius de habitu, his rationibus innixi. 1° B. Paulus, I Cor. XIII, 9, ait : *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est;* et ℣. 12 : *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum.* Ex parte et imperfecte nunc cognoscimus, propter obscuritatem objecti

tantum; hæc autem obscuritas tolletur in vita beata, juxta Apostolum, et omnia erunt aperta : ergo beati actus fidei elicere non poterunt. 2° Hinc sequitur ipsum fidei habitum in eis non existere ; admitti enim non potest habitus superfluus, nullum habens objectum; at talis esset habitus fidei in eis qui nullos actus hujus virtutis elicere possunt, et in hoc datur discrimen inter fidem et alias virtutes quæ in actus externos prodire non debent : hæ quippe animam ornant et perficiunt; non vero fides, quæ ex natura sua habet imperfectionem quoad objectum. Ergo.

Absolute tamen non repugnat Deum quasdam perfectiones vel aliquos perfectionis gradus revelare in cœlo, et beatos ea propter infallibilem Dei auctoritatem credere. Ita Theologus Pict., qui advertit dici posse piam animi dispositionem credendi Deo, si exigeret, remanere in beatis.

Dubitari non potest quin beati in cœlo perfecte sciant futuram corporum resurrectionem, judicium generale venturum, suam beatitudinem fore æternam : at communius dicunt theologi eos has non scire veritates per fidem divinam sicut nos, sed illas in Deo videre intuitive. Nos ignorantiam nostram hic fatemur.

Generaliter docent theologi animas in purgatorio detentas divinam habere fidem; 1° enim adhuc peregrinantur a Domino, vident per speculum et in ænigmate et nondum facie ad faciem; 2° æternam beatitudinem exspectant : fides autem est fundamentum spei. Ergo.

FINIS TRACTATUS DE FIDE.

TRACTATUS

DE TRINITATE.

Mysterium sanctissimæ Trinitatis est caput omnium religionis christianæ mysteriorum. In eo consistit quod in unico Deo tres sint personæ realiter distinctæ. Recte definitur : *Unicus Deus in tribus personis ;* vel *tres personæ in unico Deo,* ut ex dicendis patebit. Unde dicitur una voce *Trinitas,* quæ vox primum reperitur apud Tertullianum adversus Praxeam, nis 3 et 12, etc., et a theologis scholasticis explicatur *trium unitas.* Alii volunt hanc vocem tres personas tantum directe indicare. Vid. P. *Petau,* de Trin. lib. VIII, cap. 9. « Sacramentum hoc » magnum est, et quidem venerandum, non scrutandum. » Quomodo pluralitas in unitate, et hac unitate, aut ipsa » in pluralitate? Scrutari hoc temeritas est, credere pie- » tas est, nosse vita et vita æterna est. » S. Bern., de Consid. t. I. l. 5, cap. 8, p. 453.

Non igitur quærendum est quid tantum mysterium sit in se, sed quid Deus de illo revelaverit et Ecclesia definierit velut de fide credendum : itaque, sepositis cunctis disputationibus ad fidem non pertinentibus, paucis verbis de sublimi hac veritate in quinque capitibus disseremus. Primum erit de præcipuis erroribus qui circa hoc mysterium variis temporibus exstiterunt ; secundum, de existentia hujus mysterii ; tertium, de processionibus; quartum, de relationibus, notionibus et missionibus divinis, et quintum, de modo recte loquendi de sanctissima Trinitate.